

Timrå kommun

Individ och familjeomsorg

Maria Nordström-Pettersson

Auktoriserad socionom, Familjerätten, Timrå kommun.

Till Socialnämnden i Timrå kommun

Remissvar

”Se barnet! (SOU 2017:6)”

Bakgrund

Regeringen beslutade den 12 juni 2014 att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att utvärdera 2006 års vårdnadsreform. En huvuduppgift var att undersöka hur reglerna om vårdnad, boende och umgänge tillämpats och ta ställning till om de behöver ändras för att reformens grundläggande syfte, att stärka barnrättsperspektivet, ska uppnås.

Ärendet

En av huvuduppgifterna med utredningen var att utvärdera 2006 års vårdnadsreform och undersöka hur reglerna fungerat i praktiken och om syftet med reformen, att stärka barnrättsperspektivet, har uppnåtts. En annan huvuduppgift var att kartlägga och analysera orsakerna till *ökningen av antalet vårdnadsmål*. I uppdraget ingick även att ta ställning till:

- om reglerna om gemensam vårdnad behöver ändras,
- hur föräldrars möjligheter att nå en samförståndslösning i mål om vårdnad, boende och umgänge kan utvecklas och förbättras,
- hur barnets rätt att komma till tals kan stärkas,
- vilka åtgärder som kan behöva vidtas för att säkerställa att riskbedömningar görs i tillräcklig utsträckning och att dessa bedömningar är av hög kvalitet,
- vilka åtgärder som kan behöva vidtas för att förbättra och effektivisera hanteringen av frågor om överflyttning av vårdnad när det förekommit allvarligt våld i familjen,
- om det behöver införas särskilda forumregler för situationer när barn och föräldrar har skyddade personuppgifter, och

- om det finns behov av åtgärder för att stärka kompetensen vid handläggning av frågor om vårdnad, boende och umgänge.

För att se vilket resultat 2006 års vårdnadsreform fått har man undersökt domar från 48 av landets tingsrätter, det har haft hearingar med domare, familjerättssekreterare, advokater och man har inhämtat synpunkter från barnrättsorganisationer, andra intresseorganisationer och olika föreningar. Det har även skett samtal med nio barn som upplevt en vårdnadstvist. Där det gått har man också gjort jämförelser med resultat från 2002 års betänkande Vårdnad-boende-umgänge-Umgängets bästa, föräldrars ansvar (SOU 2205:43)

1. **Samförståndslösningar-** Domstolsprocessen är påfrestande för alla och allra helst för barnen. Det är därför av stor vikt att processen är effektiv och lämplig för sitt ändamål. Domstolarnas förutsättningar att planera målen för att nå snabbare avgörande så att man minskar konflikten varande. Man har sett ett behov av att nå föräldrar som överväger tvist, i ett tidigare skede än man gör idag. Därför föreslås ett **krav på att föräldrar ska ha deltagit i informationssamtal** innan förälder kan yrka på vårdnad, boende eller umgänge i domstol. Enskilda undantag finns vid exempelvis våld eller annat övergrepp.

Bestämmelse införs i 6 kap. FB där informationssamtal i många fall är en processförutsättning för en talan om vårdnad, boende eller umgänge. Bestämmelserna i 5 § äktenskapsbalken kompletteras med en upplysning om att domstolen i vissa fall inte får pröva förälders yrkande om vårdnad, boende eller umgänge.

2. **Medlare-** Framgår att är varierande mellan domstolar hur ofta medlare utses. Positiva exempel som framkommer i utredningen är att det finns ärenden där medlare används med stor framgång, där man fått föräldrar att komma överens. Negativa exempel som framkommit är att domare avstår från att utse medlare på grund av dåliga erfarenheter. Utredningen föreslår att det **införs i lag ett kompetens- och lämplighetskrav för medlare**. Detta för att tillförsäkra att medlaren uppfyller höga krav på kvalifikationer och erfarenheter. Vidare föreslås att sekretess ska gälla hos domstol för uppgifter som en part lämnat till utsedd medlare i ett mål om parten gjort förbehåll om det.
3. **Gemensam vårdnad-** I dagsläget ska domstolen fästa särskild vikt vid föräldrarnas förmåga att samarbeta i frågor som rör barnet, i bedömningar om vårdnaden om barnet skall vara gemensam eller ensam. I den utredning som gjorts har man sett att en konsekvens av regleringen, kan vara att den ökar konflikten då man fokuserar på föräldrars oförmåga att samarbeta och att det leder till negativa konsekvenser för barnet.

Domstolen kan idag döma till gemensam vårdnad om endast en förälder motsätter sig det men inte om båda gör det. För att markera att det avgörande skall vara barnets bästa, inte föräldrarnas inställning är förslaget att domstolen **skall kunna besluta om gemensam vårdnad** även om föräldrarna motsätter sig detta. Man förslår också att man istället skall fästa särskild vikt vid föräldrarnas förmåga att ta ett gemensamt ansvar i frågor som rör barnet. Genom denna förändring skall mer fokus ligga på barnets situation och dess konsekvenser, minska fokusering på föräldrarnas oförmåga att samarbeta och istället börjafokusera på föräldrarnas förmågor.

- 4. Barnets bästa och barnets rätt att komma till tals-** För att tydliggöra att barnets bästa är avgörande i alla frågor om vårdnad, boende och umgänge föreslår utredningen ett tillägg i 6 kap. 2a § FB. Man förslår att man skall fästa särskild vikt vid föräldrarnas förmåga att sätta barnets behov före den egna konflikten. Den omständigheten skall särskilt beaktas i bedömningar om vad som är bäst för barnet.

En ny bestämmelse föreslås också i inledningen av 6 kap. FB i vilken det skall framgå att barn ska få relevant information och ges en möjlighet att framföra sina åsikter eller inställning i frågor om vårdnad, boende och umgänge. Om barnet inte framför sina åsikter skall barnets åsikt eller inställning så långt det är möjligt klarläggas på annat sätt. Bestämmelsen ska gälla socialnämnd, domstol och utsedd medlare. Istället för *barnets vilja* föreslår utredningen att *barnets åsikter och inställning* ska vara av betydelse. Detta för att tydliggöra att även synpunkter som inte bedöms vara ett uttryck för en bestämd uppfattning skall tas med i beaktande. Barnets åsikt och inställning skall stå i förhållande till barnets ålder och mognad. Förslagen innebär att barns rätt stärks ytterligare och även omfattar att yngre barn kommer till tals.

För att förtydliga barnets ovillkorliga rätt att komma till tals oavsett vårdnadshavarnas uppfattning i frågan föreslår utredningen att socialnämnden vid utredning eller åtgärd som utförs på uppdrag av domstol ska få höra ett barn utan vårdnadshavarens samtycke och utan att vårdnadshavaren är närvarande.

- 5. Risken för att barnet far illa-** Socialnämnden måste alltid göra en riskbedömning om det framkommer uppgifter om att barn far illa. Det framgår i utredningen att riskbedömningar görs i större utsträckning idag än tidigare men att de riskbedömningar som görs i vissa fall är bristfälliga. Utredningen ser att det finns ett behov att höja riskbedömningarnas kvalitet. Svårigheten ligger främst i att identifiera och värdera olika omständigheter som kan utgöra en risk för det enskilda barnet och hur de omständigheter som identifierats i det särskilda fallet bör tas hänsyn till. Myndigheten för familjerätt och föräldraskapstöd (MFoF) har fått i

uppdrag från regeringen 2017 att ta fram ett handlägningsstöd för socialnämndens arbete med riskbedömningar i vårdnad, boende och umgängesärenden. Utifrån det bedömer utredningen att det saknas anledning att föreslå åtgärder i denna fråga.

- 6. Allvarligt våld i familjen-överflyttning av vårdnad-** En vårdnadshavare som uppsåtligt dödat eller allvarligt skadat den andra förälder eller om en förälder utsätter barnet eller någon annan i familjen för våld, trakasserier eller andra kränkningar, är det i de allra flesta fall bäst för barnet att den föräldern inte har del i vårdnaden då de kan anses ha brustit i omsorgen om barnet. Det finns redan idag rättsliga förutsättningar för att snabbt flytta över vårdnaden till särskilt förordnande vårdnadshavare. Utredningen har kunnat konstatera att det dröjer i praktiken innan det sker och att anledningen är att det saknas någon lämplig person som vill anta uppdraget. Utredningen vid fall där särskilda skäl finns att det ska bli möjligt att förorda om **en tillfällig vårdnadshavare**. Uppdraget skall då omfatta de rättsliga delarna av vårdnadshavarens uppgifter. Den som kan utses kan vara en advokat, biträdande jurist på advokatbyrå eller någon annan som på grund av sina kunskaper och erfarenheter samt personliga egenskaper är särskilt lämplig för uppdraget. Förutsättningen är att den faktiska vårdnaden om barnet tillgodoses på annat håll som frivilliga insatser, t.ex. enligt socialtjänstlagen (2201:453), eller med stöd av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga.
- 7. Forumregler vid skyddande personuppgifter-** Frågor om vårdnad, boende eller umgänge tas upp av rätten i den ort barnet har sin hemvist. Det finns därför behov av särskilda forumregler när ett barns personuppgifter är sekretessbelagda, oavsett vem av föräldrarna som barnet bor hos. Utredningen föreslår att uppgift om var barnet är folkbokfört är sekretessbelagd tas frågor om vårdnad, boende och umgänge, utöver vad som nu stadgas, också upp rätten i den ort där någon av föräldrarna har sin hemvist. Vidare föreslås att det bör framgå direkt av lag vilket domstol som är behörig att pröva tvist.
- 8. Olika handlägningsfrågor-** Barnets boende och umgänge med den förälder som det inte bor hos behöver oftast regleras genom att *intermistiskt beslut* under tiden processen pågår, om föräldrarna inte kommer överens. Att det förekommer i hög grad får accepteras det är dock viktigt att interimistiska beslut om vårdnad endast meddelas när det finns starka skäl. Utredningen föreslår därför att det i lagtexten skall framgå att ett interimistiskt beslut om vårdnad skall meddelas **endast om det finns särskilda skäl**.

Det finns redan idag *sekretessbrytande bestämmelser* som ger en socialnämnd möjlighet att inhämta uppgifter från annan socialnämnd inför

godkännande av avtal (6 kap.17 a § tredje stycket FB) och vid utredningar om vårdnad, boende och umgänge (6 kap. 19 § femte stycket FB). I utredningen visar kartläggning och analys av rättsläget att det finns en problematik vid socialnämndens arbete med upplysningar enligt 6 kap. 19 § andra stycket FB och snabbupplysningar enligt 6 kap. 20 § andra stycket FB. Det är betydelsefullt att uppgifter som kan påverka ett beslut kommer fram, oavsett om det är ett slutligt beslut eller gäller för viss tid menar utredningen. Därav föreslås att **sekretessbrytande bestämmelser införs även i dessa fall** (upplysningar och snabbupplysningar).

Långa utredningstider har identifierats i utredningen som en särskild omständighet som fördröjer handläggning av mål om vårdnad, boende eller umgänge vid domstol. Tidigare har åtgärder som utbildning och erfarenhetsutbyte föreslagits för att minska utredningstiderna men dessa har inte varit tillräckliga. Därför föreslås det att en bestämmelse införs vilken innebär att en utredning om vårdnad, boende och umgänge som huvudregel ska vara utförd **senast inom fyra månader**.

I utredningen framgår att man identifierat några faktorer utöver utredningstider och tvisters komplexitet som särskilt orsakar långa handläggningstider för vårdnadsmålen i domstolarna. Utredarna bedömer att handläggningen i domstolar kan användas på ett bättre sätt än det görs idag och utredningen föreslår därför att det **bör upprättas tidsplaner för handläggningen av domstolen**.

Vid all handläggning av frågor om vårdnad, boende och umgänge är det *viktigt med utbildning och kompetensutveckling*. För domare finns ett relativt stort utbildningsutbud däremot finns ett behov att satsa på att stärka kommunernas arbete med att utveckla kompetensen för familjerättssekreterare. Det föreslås en satsning som ett första steg där MFoF får ett uppdrag av regeringen att **kartlägga hur behovet av utbildningsinsatser för familjerättssekreterare ser ut**. Kartläggningen bör innehålla en bedömning inom vilka områden som behov av utbildning är störst.